

Concert de l'Orfeó Berguedà a l'església de Sant Pere Divendres Sant de 1972

Guió de Mn. Josep Armengou i Feliu

Com dèiem ja en el programa, aquesta audició de música religiosa que ens ofereix l'Orfeó Berguedà no és pròpiament un concert, sinó que voldria ésser com un complement musical que acabés d'ambientar la nostra Setmana Santa berguedana. Una vivència artística –conveniència, si voleu–, que ens ajudi a sentir més pregonament les emocions d'aquestes diades.

Antigament, les diverses celebracions religioses de l'any eren, més que no pas ara, les festes populars per excel·lència, i per això no es limitaven a l'àmbit del temple, sinó que es desbordaven pels carrers i entraven a les llars, no com a manifestacions comercialitzades com passa avui, sinó com a celebracions viscudes per tots, xics i grans, pobres i rics.

Les festes religioses són l'origen de la majoria de tradicions, (algunes de les quals encara s'aguanten més o menys artificialment) de les poblacions cristianes; des de les processons i romiatges fins a les cavalcades dels Sants Reis i a la Patum; des de la ingenuïtat dels pessebres de molsa i suro fins a la grandiositat dels drames sacres i de les Passions; des de la senzilla cançó popular fins a la imponent polifonia; des de les castanyes de Tots Sants fins a la mona de Pasqua; tot havia eixit d'aquella fe que reunia el poble entorn de l'altar a la casa de Déu, que era aleshores ben pròpiament la casa del poble.

La vida moderna va desdibuixant els nostres pobles i els va llevant caràcter. Les tradicions es van esvaïnt i costa de mantenir-les, moltes d'elles ja no lliguen amb l'estil de vida que la civilització ens va imposant.

Però, com que l'esperit no mor; com que, mentre hi hagi homes damunt la terra, l'esperit no morirà, sorgeixen noves manifestacions d'aquest neguit espiritual que els homes portem a dintre. I l'audició que avui ens ofereix l'Orfeó Berguedà n'és una.

La nostra Setmana Santa berguedana ha canviat molt en aquests anys darrers. I no solament en l'aspecte de la reforma litúrgica, sinó també com a vivència popular. Han desaparegut aquelles processons, bellíssimes al seu temps, però darrerament tan migrades, i que transcorrien entre la indiferència -i àdhuc l'estranyesa- d'un públic que ni les sentia ni les comprenia. S'ha acabat aquella tarda de Dijous Sant, entre festiva i severa, en què les famílies mudades i serioses eixien a seguir els Monuments.

Dintre del temple ressonava l'austera polifonia clàssica, que el poble no acabava d'entendre, però que l'ajudava a sentir, a viure el drama sagrat. I teníem demés, aquella funció, no litúrgica sinó popular, de les Tres Hores d'Agonia, que durava de les dotze a les tres de la tarda del Divendres Sant i que, més que res més, era un allargassat recital de cants acompanyats d'orquestra. Funció que va fer les delícies dels nostres avantpassats durant una pila de generacions. Quan l'any 1932 o 1933 van ésser suprimits els violins d'aquella funció, el disgust i el clamor foren generals a Berga.

El fet que en els actes litúrgics l'idioma imposat fos el llatí va fer que el poble no cantés en les celebracions eucarístiques, i això ens ha privat de tenir un cant litúrgic secular, que seria un tresor, en llengua del poble.

Però el poble que no cantava a la missa, cantava en canvi a tot arreu. I ens deixà una riquesa de cançons religioses populars –cançons de Nadal, de Passió, goigs de la Mare de Déu i dels Sants– que ens diu què hauria estat capaç de crear aquest poble si l'haguessin deixat cantar en català en les celebracions litúrgiques.

A l'Orfeó Berguedà prou li hauria plagut de donar-nos un tast d'aquesta música nostra popular de Quaresma i Setmana Santa. Però una audició no s'improvisa així com així, i no li ha estat possible de fer-ho aquesta vegada.

Ha hagut d'agafar, en gran part, les peces que ja tenia de repertori, amb una estrena important al final, la dificultat de la qual ha representat un esforç que ha privat l'Orfeó d'oferir-nos més novetats en aquest programa.

PRIMERA PART

La primera part d'aquesta audició és composta exclusivament de cançons espirituals dels negres. Ja dèiem al programa l'origen d'aquestes cançons. Els negres d'Amèrica del Nord, que hi havien estat transportats violentament pels traficants d'esclaus, es reunien els vespres al voltant del foc i allí cantaven i dansaven recordant el país d'on havien estat arrencats i sospirant per una pàtria millor.

Són cançons espirituals, religioses, però no litúrgiques, sinó populars. Tenen, per tant, el caràcter del poble que les inventa. Fortament ritmades, perquè el negre no entén la cançó sense la dansa. El ritme, per ells, molt més que un passatemp és un ritm. El ritme és l'èxtasi. Ells lloen Déu de la manera que saben, i llurs formes de lloança són tan plaents a Déu com les nostres.

Els noms que al programa acompanyen el títol de cada cançó, no són el nom de l'autor, sinó el nom del músic que les ha harmonitzades. L'autor d'aquestes cançons és el poble negre esclau dels Estats Units.

Tot i ésser les cançons d'una raça ben determinada, tenen, però, alguna cosa indefinible que les fa universals. Cançons d'uns esclaus que avui es canten arreu del món. Potser perquè cada dia l'home, aclaparat pel pes de la civilització, va esdevenint més condicionat per totes bandes. O potser perquè el ritme que les caracteritza s'adiu plenament amb un món que no té calma per a cantar, i sí només neguit per a moure's.

És notable que en aquestes cançons, plenes de dolor i d'esperança, no hi trobem cap expressió de ressentiment, amb prou motius com tenien els qui les cantaven per a estar ressentits de la vida i de tothom.

Escoltem-les aquestes cançons. I seguim-ne la lletra. Gaudim de l'emoció artística que ens comuniquen i procurem de compenetrar-nos dels sentiments que manifesten. Pensem en aquells dissortats

que van inventar-les. Pensem-hi avui, Divendres Sant, i aprenguem d'estimar tots els homes.

AUDICIÓ, PRIMERA PART

1- Vés-hi Moisès. Ens transporta a Egipte, quan el poble d'Israel vivia sota l'esclavitud dels faraons, i Déu suscita Moisès per a alliberar el seu poble. El poble d'Israel clama: «*Dóna'ns llibertat!*» Els negres que van treure aquest cant també eren esclaus i tenien fretura de llibertat. Fixeu-vos amb quin clam patètic la demanen: «*Dóna'ns llibertat!*»

No podem cantar ni escoltar aquesta cançó sense sentir-nos esclaus amb tots els esclaus, amb tots els espoliats, amb tots els explotats, amb tots els comprats i venuts del món. De la humanitat sofrent, discriminada, esclavitzada, en surt aquest crit: «*Dóna'ns llibertat!*». Qui no senti el deler de la llibertat no pot cantar ni escoltar honestament aquest cant. Qui no pateixi per les pròpies servituds injustes i per les dels altres no l'entendrà pas.

2- Al cel. «*Tots els qui parlen del cel no hi entraran pas*», ens diu la cançó que escoltarem. Jesús ja ho havia dit abans: «*No tots els qui diuen Senyor, Senyor, entraran al regne dels cels, sinó els qui fan la voluntat del meu Pare del cel*». Aquests hi entraran.

Aquest cant és d'una ingenuïtat corprenedora. «*Jo tinc un gec, tu tens un gec, tots els homes tenim un gec*». Tots. Santa democràcia! Cadascú té el seu gec, fet de virtuts i de defectes, de qualitats i de limitacions. I és amb aquest gec personal, intransferible, que hom ha de salvar-se. Al cel cadascú lluirà la seva personalitat acabada, polida, promocionada. El propi gec ben sargit i raspallat.

Igualment, tots som un xic poetes. «*Jo tinc un cant, tu tens un cant, tots els homes tenim un cant. Quan jo vagi al cel, hi cantaré el meu cant*». Aquest cant, de vegades planyí-

l'Orfeó Berguedà a l'Església Parroquial de Sta. Eulàlia el dia del concert de Divendres Sant de 1972. ARXIU ARB

vol, de vegades joiós, de vegades ofegat per les imposicions arbitràries dels negres de tots els temps, que ha anat brollant en el nostre interior tota la vida. Aquest cant jo el cantaré al cel. El meu cant. Ja em sentiran! I amb aquest cant aclamaré Déu eternament.

3- L'escala de Jacob. Jacob, el pare de les dotze tribus, tingué un somni. Va veure una escala immensa que arribava des de la terra fins al cel, i tots els àngels que hi pujaven i baixaven.

La vida és aquesta escala. Amb la fe de Jacob anem pujant-hi, sempre amunt sense cansar-nos. Arriba al cel.

És una cançó d'esperança. Els pobres negres, cansats físicament per l'explotació de què eren víctimes, no es cansaven espiritualment. I cantaven i dansaven d'ací d'allà, esquivant la fatiga, com qui puja l'escala de Jacob amb l'esperança del cel. Llurs vides encadenades no podien posseir altra esperança.

4- No tardis, Jack. És una complanta emotiva i bellíssima. Corprenedora. És el record dels vells companys que van deixar els camps de cotó i se'n van anar al país del gran repòs, l'eternitat. Ells no poden retornar. Per què plorar, si ells són feliços i em criden: «No tardis, Jack!/? Ben aviat jo seré amb ells. Per això espero i espero.

Novament un cant d'esperança. També nosaltres, fatigats de tant treball hem de dir: espero i espero! Una de les paraules de Jesús abans de morir fou aquesta: «Avui seràs amb mi al paradís», al país del gran

repòs. És com si ens digués a cadascú de nosaltres: «No tardis, Jack».

5- Sóc jo, Senyor. «Sóc jo, sóc jo, Senyor». Jo anònim. Jo, que no puc presentar-me davant dels poderosos sense una recomanació. Jo, un de tants. Jo, sense diners ni títols. Jo, un pobre negre esclau, sóc qui voldria amb Vós parlar.

6- El tren de l'Evangeli. El tren de l'Evangeli arriba. Tothom podrà pujar-hi, està molt bé de preu. No hi ha primeres ni segones, és igual per a tothom.

La cançó és molt optimista, perquè, prou passa travessant tot el país i oferint-se a tothom, el tren de l'Evangeli. Però molts el deixen passar de llarg. No s'atreveixen a pujar-hi.

El tren de l'Evangeli -la Paraula de Déu- és molt comprometedor. Tothom et mira si hi puges, perquè pujar-hi implica unes obligacions, imposa unes fidelitats.

Si puges al tren de l'Evangeli, has de deixar a terra un munt de fardells. Has de deixar-hi l'orgull, l'odi, l'esperit de venjança, la mentida, l'enveja. És el tren de la veritat, de l'honradesa, de la justícia, del perdó, de la llibertat. Paraules boniques, però comprometedores.

Jesús, però, ens invita a pujar-hi. Hi ha lloc per a tota la gent. Animem-nos, doncs. Au! Tots anem-hi dalt del tren!

7- Bon Jesús, no m'abandoneu. Finalment una súplica, un clam emocionant: «Bon Jesús, no m'abandoneu!»

No m'abandoneu en mon llarg pelegrinatge. No m'abandoneu en les penes, en

l'angoixa, en la tortura d'aquest llarg viatge. És el resum de l'esperança d'uns homes que, en aquest món, només podien tenir aquesta esperança: «Bon Jesús, no m'abandoneu!»

La melodia d'aquest cant és bellíssima. S'eleva suplicant fins a la vehemència i s'ajeu després confiada a la voluntat del Senyor. Aquest cant és, de tots els que hem sentit, potser el que més demanaria un acompanyament de percussió, que no tenim. Un acompanyament molt intel·ligent, és clar. Resultaria molt més patètic, molt més contrastat. I molt més religiós.

Escoltem-lo amb reverència, en aquest final de la primera part.

SEGONA PART

La segona part d'aquesta audició és dedicada a la polifonia clàssica, amb obres de quatre grans autors: Tomàs Lluís de Vittòria, el Pare Antoni Soler, Joan Sebastià Bach i Jordi Frederic Haendel.

La música de Vittòria és, no solament música religiosa, sinó pròpiament música litúrgica, escrita directament per al culte. És d'aquella polifonia que emmarcava tan bé en les funcions litúrgiques i que tant ajudaven a sentir, a comprendre, a pregar.

Vittòria nasqué a Àvila el 1548. Als dinou anys, comptant ja amb un bon bagatge de formació musical, es trasllada a Roma per acabar la carrera eclesiàstica, i allà entra en contacte amb el gran Pietro Luigi Sante, anomenat *da Palestrina* de qui va

L'Orfeo Berguedà i el concert de Divendres Sant

L'any 1972, l'Orfeo Berguedà instituïa un concert al vespre de Divendres Sant a l'Església Parroquial de Sta. Eulàlia, el qual ha esdevingut ja una tradició que ha perdurat al llarg d'aquests 32 anys.

Com molt bé es deixa entendre en el guió escrit per Mn. Armengou, aquest primer concert, venia a suplir la malaguanyada processó dels Dolors que tenia lloc a la nostra ciutat i que acabava de ser suprimida a causa de la indiferència i migrada participació dels berguedans. Tot i que es va provar de reanimar quatre anys enrere, prescindint de molts elements i escurçant el seu recorregut, l'intent va fracassar.

Mn. Armengou es lamenta en el seu escrit de l'any 1972 de la decadència de les tradicions que es van esvaint a poc a poc, desdibuixant així l'essència dels nostres pobles. Pobre mossèn, si veiés el panorama actual li vindria un cobriment de cor. Poques són les tradicions amb tot el que

engloba aquesta paraula, incloent-hi les entitats, que s'aguanten d'una manera ben reeixida i que no es mantinguin solament per romanticisme d'un conjunt de membres que, desafiant el pas d'uns temps del tot contraproduents, vetllen per no deixar-ho morir del tot. Una tasca gens fàcil.

L'Orfeo es troba en aquesta situació. Entitat fundada l'any 1914 per Mn. Jaume Freixa, actuà fins l'any 1934, quan, a causa de la situació política en què es trobava el país, deixà de fer-ho. El ressorgiment fou el febrer de 1969. Començant a buscar gent aficionada al cant coral, el músic Joan Casas compongué de nou el grup. És de destacar la quantitat de directores berguedans de prestigi que ha tingut l'entitat: des del seu fundador, a Mn. Marià Miró i Mn. Lluïa en la seva primera etapa; i en la segona, persones com Martí Just, Ferran Badal, Josep Esquerra, Josep Descarga, Araceli Esquerra i actualment Narcís Melladó.

Els actes per excel·lència de l'Orfeo Berguedà a organitzar i preparar amb especial atenció són la Missa Major de la diada de Corpus, amb la interpretació de l'Himne al Sagrat Cor de Jesús i la Missa de la Gala de Queralt amb el corresponent Himne de la Coronació de la Mare de Déu de

Queralt, estrenat pel mateix orfeo en la solemne diada del 3 de setembre de 1916 a la plaça de Sant Pere, on actuà com a solista el reputat tenor Viñas, un cop coronada nostra patrona. A part d'això, les actuacions de l'Orfeo han estat molt abundants: concerts en especial per Sta. Cecília i per qualsevol festivitat i efemèride celebrada a Berga, i participació també a qualsevol celebració religiosa de caràcter general o particular; intercanvis i concerts realitzats arreu de la geografia catalana i a la resta d'Espanya i diverses sortides a l'estranger -va ser representat també a l'agermanament de la ciutat de Berga amb Guernica l'any 1986-.

Tornant a esmentar el concert de Divendres Sant, han estat diverses vegades que l'Orfeo ha preparat obres de gran envergadura. Per destacar-ne dues: la Missa solemne de la Mare de Déu de Queralt de Lleó Sánchez "Totsquiets" l'any 1983, o la Crucifixió de John Stainer l'any 1990.

L'any 1989 es va celebrar el 75^è aniversari de l'entitat i el 20^è de la seva restauració amb un any curull d'esdeveniments: concerts, exposicions, homenatges als cantaires, excantaires i directores, actes institucionals, missa, dinar de germanor...